

Suriname: ver en dichtbij

Enkele jaren geleden kuierde ik langs één van de brede straten van Miami. Uit de tegenovergestelde richting kwam een creools gezin. Het was te zien dat ze geen Amerikaanse of Jamaicaanse creolen waren, maar waar ze precies vandaan kwamen kon ik niet opmaken. Ik keek dus een beetje nieuwsgierig naar de mensen. De vrouw zag mij kijken en riep plotseling met uitgestoken vinger: 'Surinamer!'. Zij waren inderdaad Surinaamse creolen. Maar ook de vrouw kon mij als Surinamer herkennen, hoewel ik toen meer dan een kwart eeuw in Nederland woonde.

Dit gedrag is niet onbekend: we zoeken overal op de wereld naar Suriname en Surinamers. Wijlen Rudi Kross sprak van 'Surinamitis', een obsessie die gelijkenis vertoont met een ziekte, maar één die we koesteren. En wat we koesteren is een gevoel dat de neerslag is van herinneringen, beelden, emoties. Mezelf definiëren als Surinamer bevrijdt me van de Nederlandse verplichting om me voor een Hollander uit te geven, het geeft me de emotionele rust en zekerheid dat ik ergens vandaan kom en nog steeds daar thuis ben. Suriname is thuis. Niet dat ik me geen Nederlander voel, maar dat gevoel legt het af tegen het besef dat m'n emotionele ankers verbonden zijn met Suriname. Als je de vergelijking met een familie wilt maken: Suriname is het huis van m'n ouders, Nederland het huis van m'n schoonouders. Aangetrouwde familie, een analogie die voor veel landgenoten letterlijk opgaat.

Is dit nostalgisch gezwets? Nee, nostalgie is uitsluitend gebaseerd op zaken uit het verleden. Dat verleden speelt bij mij ongetwijfeld een rol. Als ik door de districten rijd herleeft de plantagegeschiedenis van het land. Een blik op de Surinamerivier geeft je een idee wat het woord 'tijdloos' betekent. Wat je in Suriname ook bezoekt, waar je ook naartoe gaat, de geschiedenis praat tot je. Het is niet moeilijk om in Suriname een beeld te vormen van het leven van de blanke planters, de zwarte slaven, de Hindostaanse en Javaanse contractarbeiders, de kleine boeren, de Chinese kleinhandelaren en allerlei andere groepen mensen. Suriname is zwanger van geschiedenis: van het plantagewezen, van de plurale samenleving, van het Nederlands kolonialisme, maar deze zwangerschap leidt niet tot een baring. Daarvoor wentelt men zich daar nog teveel in het slachtofferschap en is er te weinig daadkracht om er iets van te maken.

Suriname is ook iets uit het heden. Dat begint bij de landing op Zanderij. Wie kent niet de gewaarwording dat er bij het uitstappen een keurslijf van je afvalt? Nee, geen vakantiegevoel alsof je in Istanbul bent geland, maar een gevoel van vrijheid. Wie herkent niet de vertrouwde geuren – de rook van brandend hout of de frisheid na een regenbui - tijdens de rit naar Paramaribo? En de muziek? Het gevoel thuis te zijn zonder dat je daar echt woont? Ik heb dat wel. Suriname is voor mij ook het land waar ik werk, het is nooit een vakantieoord (geweest). Je went gauw aan het ritme van de dag, de mensen om je heen, het tempo van werken, het klimaat, het eten, de straathonden of de rommeligheid.

Hoe vaker je naar Suriname gaat, hoe sneller het opvalt dat het land sterk is veranderd. Het bruist meer dan dertig jaar geleden. Dat is te zien aan het aantal mensen op straat, hun nettere en soms dure kleding, het aantal auto's, de eetgelegenheden. De consumptie is zeer westers. Pizzahut, MacDonaldis en andere fastfoodgelegenheden, shoppingmalls, hotels kenmerken de veranderingen. Opvallend is ook dat veel schoolkinderen geen brood van huis meenemen, maar die nu kopen. Niet te negeren is dat de mensen harder werken dan vroeger. Ze hebben meer dan één baan, ze hosselen en klagen minder. Dat heeft consequenties voor de ontvangst. Als ik twintig jaar geleden bij aankomst vrienden opbelde om te zeggen dat ik in het land was, stonden ze een half uur later op de stoep. Nu is de reactie 'wanneer vertrek je'?

Een deel van de verandering is minder zichtbaar. Surinamers gaan vaak op vakantie: vroeger naar Nederland, nu vooral naar de Antillen, Miami en Brazilië. Het welvaartsniveau is ongetwijfeld gestegen, maar waar komt het geld vandaan? De sterke verhalen willen dat het

allemaal geld uit de drugshandel is. Het is veel plausibeler de gestegen inkomsten te verklaren uit nieuwe bronnen als de goud- en oliewinning. En de overmakingen uit Nederland. Dit laatste bedraagt al vijftien tot twintig procent van het nationaal inkomen.

Die verbinding tussen Suriname en Nederland blijft ondanks alle anti-koloniale rethoriek bijzonder. Dat realiseer je je tijdens gesprekken met andere Surinamers. De helft van de Surinaamse middenklasse heeft in Nederland gewoond, gestudeerd of gewerkt. Ze weten mee te praten over Nederland, kennen de onhebbelijkheden van de Hollanders, maar kunnen daar rustig afstand van nemen. De verwantschap is niet alleen cultureel. Surinamers in Nederland, met name creolen, zijn ingetrouwd in de Nederlandse samenleving. Aan de gemengde kinderen en het aantal blanken in het vliegtuig kan je die biologische assimilatie aflezen. Ook in het straatbeeld van Paramaribo is een toenemend aantal blanken te zien. Dat is niet alleen een effect van de nieuwe familierelaties. Steeds meer blanke stagiaries vinden hun weg naar Suriname, en in hun kielzog, ouders die kindlief in dat vreemde land willen bezoeken.

De verstremgeling tussen Suriname en Nederland komt niet alleen tot uitdrukking in geldovermaking of oude en nieuwe relaties die zich allemaal richting Suriname bewegen. Er is ook een omgekeerde stroom van personen. Een belangrijk deel van de Surinaamse bevolking heeft studerende kinderen in Nederland. En steeds meer gepensioneerde Surinamers willen hun oude dag bij kinderen in Nederland doorbrengen. Daarnaast is er een stroom van informatie en beelden die Suriname typeren. Een voorbeeld is Nina Jurna, de Surinaamse televisie reporter voor RTL-4. Telkens wanneer ik haar in Suriname tegenkom, is er bij mij een gevoel van herkenning. Dan vlieg ik op haar af en zeg ‘mevrouw Jurna ...’ om dan iets doms te zeggen. En ik verbeeld me van haar gezicht af te kunnen lezen ‘Daar heb je weer die gekke Hindostaan die kennelijk niets te doen heeft’. Ze blijft vriendelijk, zonder mij aan te moedigen, zegt weinig en hoort zonder een spier te vertrekken al m’n onbenulligheden aan, niet beseffend dat ze een stuk ‘long-distance Suriname’ in Nederland is.

Je kan je in Suriname niet lang onttrekken aan de politiek. Dan blijkt dat het land ook ergerlijk kan zijn. Ik heb nooit begrepen waarom Suriname na de onafhankelijkheid niet verder is gegaan met de serieuze planpolitiek die zij decennia lang heeft gevoerd. Ondanks alle verhalen over potentiële rijkdommen kenmerkt het land zich door een onthutsend gebrek aan toekomstvisie, leiderschap en daadkracht. In beleidsrapporten worden allerlei vraagstukken aan de orde gesteld, de donoren staan op de stoep, maar een concreet beleid of kritische evaluatie daarvan is zeldzaam. Dat geldt voor uiteenlopende terreinen als armoedebestrijding, schooluitval en onveiligheid. Maar ook de economische politiek, de landbouw of het ondernemerschap zijn geen onderwerp van beschouwing. Evenals de politieke elite klopt ook de economische elite zich graag op de borst. De economische opbrengsten ziet zij als teken van goed ondernemerschap, daarbij vergetend dat die eerder te danken zijn aan de monopolieposities waar de Surinaamse economie vol van is.

Suriname is ook het land van de benepenheid. De sterk sociaal gescheiden circuits zou je niet verwachten in zo’n kleinschalige samenleving, toch komt het vaker voor dan buitenstanders denken. Het is een land met ‘ouderwetse’ oordelen over bijvoorbeeld vrouwen en homoseksuelen, over de politiek die alleen zou dienen om de eigen zakken te vullen of over ‘geld maken’ en ‘studeren’. Surinamers kennen geen discussiecultuur, ze zijn lichtgeraakt en een intellectueel of artistiek klimaat ontbreekt haast volkomen. Er bestaat een ergerlijke onverschilligheid jegens sociaal zwakkeren en talloze thema’s, zoals de creoolse culturele en politieke dominantie, zijn niet bespreekbaar. Die ergernis geldt ook voor de onwil om zich te interesseren voor elkaars culturen of voor de fragiele pers en democratie. Maar: ze laten elkaar ook – zeker vergeleken met Nederland - met rust.

Dit alles, en nog veel meer, is Suriname - ondanks 45 jaar emigratie. Het is geen ziekte, het is méér dan een herinnering of een gevoel. Suriname is iets dat te benaderen is met het woord 'liefde'. Ondanks alles, blijf je ervan houden.

Ruben Gowricharn